

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

— Η "ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ,, ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ —

Μ' όλο που όμολογούν οι περισσότεροι ότι ή θεατρική πραγματικότητα λείπει από την «Τρισεύγενη», ως τόσο ό συνδιασμός κάποιων ρεαλιστικών στοιχείων με την άφθονη ποιητική ύλη είναι τόσο φανερός, ώστε να προβαίνει από τό έκπλοιο ζήγισμα τών αντίθετων, έσωτερικά, στοιχείων μιá πραγματική σόλληψη τής ζωής, εκφρασμένη με άτόλυτα ποιητικό στή μορφή τρύπο.

Ό ποιητής γνωρίζει και τούς ταπεινούς, κεζόλγους κόσμος (Κυρ—Άλιτάνα, Κυρά—Καλί) έξ ίσου καλά, όπως και τούς άνοιχτων άγνους τόπους και όπου μέσα τους άναδεύονται μ' όλη τους την άμόλεπτη άνοιχτοκαρδιά, τύπομετ υσιωμένοι και πρώτοι, Ιδανικά ξεχειλίσματα μιáς παιδίστικης; ποιητικής; όνειροφαντασίας. (Νίκαρως, Ποθούλα). Δυό αντίθετα στοιχεία: μιá μικρόλογη κεζότητα και μιá άνοιχτοχώρα, ούρανοβάσια πλάση, Ιδανικό όμοιομα του ποιητή που πασχίζει να πλάσει «κατ' εικόνα και όμοίωσή· του» τά όντα τής τριφυρνή; του «άπλαστης πλάσης». Δυό αντίθετα στοιχεία που πασχίζουν να ένωθούν και να ίσχυροπήσουν στο άνυπίαχτο θάλα, που θρασσομανά κ' επαναστατεί, σ' αυτό που όνομάζεται : Τρισεύγενη. Τά στοιχεία τής ζωής που όμάδι είσορμούν άξεδιάλεχτα ζητούν τη γονιμο ίοίησή τους στον πυθμίν α τής καρδιάς για να φωνάζουν ύπερα τό λύτερο τραγοόδι τους. Τά στοιχεία τής τριφυρνής πραγματικότητας; τήν συμπνίγουν, τήν κατακλύζουν άναζητώντας τό θάνατό της.

Τό άποκρυστάλλωμα μιáς ζωής—ποτέ λύτερη; και ήσυχασμένη; (νά, ένα αίώνιο άνθρωπino μοτίβο)—πέρνει έτσι μεγαλήτερη σημασία ά·ό τη δραματική σύγκρουση τών αντί λέτων στοιχείων που τήν κατακλύζουν. Τό άποκρυστάλλωμα αυτό ύπάρχει μέσα σ' ένα ποιητικό νόημα. Σεις πράξεις όμως κ·ι φαίνεται ίσα ίσα ή πάλη τών αντίθετων στοιχείων και εκεί βρίσκειται τό δράμα. Η «Τρισεύγενη» είναι τό αιώνιο λύτερο τραγοόδι που έρχεται με τόν ήχο του γά σκλαβώσει τις τριφυρινές άθλιότητες, να τις καθυποτάξει, να τις άφανίσει. Στην πραγματικότητα; τήτα; Ένα άγρόμι που μάταια πασχίζουν να του πάρουν τήν άγριά του όμορφιά, τήν όμορφιά τής άνοφέλευτης ψευτιάς, τής άνοιχτοκαρδης καταδεξιάς και τής μεγαλωσύνης. Που βρίσκει άλήθεια τόν άναπαμό της ή «τρισεύγενη Τρισεύγενη»; Μήπως στή γείτονα; Μήπως στον

έφωνα; Αυτός είναι δά που τής καιεί όλότελα τά φτερά. Που τήνε γονατίζει, γιατί δέν είναι ας·ι αυτός τό λυτρωδρόμι που είχε όνειρευτεί. Κ' έτσι, ρίχνεται μονάχη στο γκρεμό. Πέρνει τό φαρμάκι.

Η άποψη, να υπερνικήσει ή Τρισεύγενη τήν άθλιότητα, να βγει νικήτρα πάνω από τά καθημερινά και τά συνηθισμένα, σάν έλεύτερος κόσμος να στερωθεί πάνω άπ' όλα και γά συντριβούν περίγυρα όλα έξείνα που τόν κατακολεμούν, είναι σίγουρα μιá τρολαγανδιστική άποψη που έμφυτα τήν άπέφυγε ό ποιητής.

Γερό φαινόμενο είναι άκόμα πως και μέσα στο ιδεαλιστικό αυτό έργο—όπως είναι ή Τρισεύγενη—βρίσκει κανεις τά στοιχεία τής κοινωνικής εξέάρησης, τά παραγωγικά κοινωνικά αίτια μιáς ψυχικής δυστυχίας. Όμως αυτά δέν έρχονται στο πρώτο πλάνο. Μιάν ιδέα βγάξει άπάνω ό ποιητής. Μιάν ιδέαν άνεξάρτητη που δέν τήν συγκροτούν όρισμένα ύπογραμμίζόμενα γεγονότα. Η θέση τούτη λείπει όλότελα από τόν Ιδεαλιστή Παλαμά. Όμως ύπάρχει τό σπέρμα της και τούτο άποδείχνει τήν ατράνταχτην άρχή τής κοινωνικής τέχνης.

Η «Τρισεύγενη» ως πνευματικό δημιούργημα μέσα στήν έποχή μας, είναι τό τελειότερο δείγμα εξέλιγμένης θεατρικής νόησης. Είναι τό ύπόδειγμα για τή δημιουργία μιáς γερής θεατρικής πίστης, τής πίστης για τό ιδεώδες τής ποίησης. Ό Ιδεαλιστικός λυρισμός του Παλαμά άπαιφει τόν στεγνό νατουραλισμό, ένδ άφ' έτέρου καλλιεργει στα σπλάχνα του άσυναίσθητα τό ρεαλισμό.

Ός τόσο ή άρχιτεχτονική τής «Τρισεύγενης», μ' όλον τόν ελλικρινή πρωτογονισμό της, είναι αντίθεατρική. Ποτέ ένας Σαίξπηρ δέ θάβριζε τόν Πίτρο Φλώρη να άφηνγεται τι διαμείφθηκε μεταξ άυτού και τής Τρισεύγενης. Θάκανε τό δραματικό αυτό διάλογο μιá περίφημη δραματική σκηνή όπου θάπερνε κιόλας τήν πλούσια εύκαιρία να «δώσει» άτόφιον τόν χαρακτήρα τής Τρισεύγενης.

Μά ό Παλαμάς φαίνεται να γνωρίζει λίγο τις άστηρες άπαιτήσεις τής σκηνής. Μά κ' ίσως να τις ξερει και να τις περιφρονεί. Πιότερο άγατάει τούς ανθρώπους του, πιότερο τις ιδέες, πιότερο τήν ποίηση σάν άνθος ξεχωριστό.